

Kovács Krisztina

A tér alakzatai

Hunyady Sándor: *Szűrve, habbal* – Nagy Lajos: *Budapest nagykávéház*

Két kávéházi regényben – Nagy Lajos 1936-os és Hunyady Sándor kötetben csak 1993-ban megjelent szövegében – a helyszín az egész világot reprezentáló térként tételeződik. A szövegek makrovilágát képező nagyvárosi tér az észlelés olyan különleges formáját teremti meg, amelynek alapját a felfokozott idegi érzékenység képezi.¹ A várost a külső és belső benyomások gyors és szakadatlan változása, a váltakozó képek egymásra torlódása jellemzi. Mindez az idegélet fokozódását eredményezi, amely a városi embertípus kialakulásának pszichológiai alapja². Az utca a városnak olyan nyilvános „tartozéka”-ként jelenik meg, ahol a különböző kulturális hátterekhez, hagyományokhoz tartozó csoportok társadalmi otlétük és különbözőségük³ kinyilvánítása céljából összetalálkoznak. Az ebben a közegben játszó szövegek helyszínei a teatralitás tereiként működnek.⁴ A városi regények narrátorai a Walter Benjamin által kószálóként definiált megfigyelők.⁵ Ők a legtöbb esetben forgatókönyvírói és rendezői szerepet vesznek fel⁶. Nézőpontjuk külső és belső egyszerre, a tömeghez, az utca szereplőihöz való viszonyukat a cinkosság és az elkülönülés játéka jellemzi.⁷

A nagyvárosi témákat feldolgozó szépirodalmi szövegek kiemelt helyszínei a bérházak, kávéházak, olyan közegek, amelyek az önmagukba zártság és a nyitottság feltételét együtt valósítják meg. Ezek a különleges terek a városi élet bonyolultságának és teljességének metaforái. A magyar irodalmi modernségben a kávéházak művelődéstörténeti, városszociológiai okokból kiemelt helyen szerepelnek.

¹ Peter Jelavich: *A berlini kabaré mint a metropolisz létmontázsa*. Budapesti Negyed 6–7. (1994–95) 72–102, 80.

² Georg Simmel: *A nagyváros és a szellemi élet*. In: *Válogatott társadalomelméleti tanulmányok*. Budapest 2001, 223–233., 223.

³ Niedermüller Péter: *A város és a városi kultúra: Antropológiai megközelítés*. In: *„Jelbeszéd az életünk”*. A szimbolizáció története és kutatásának módszerei. I. Szerk.: Kapitány Á.–Kapitány G. Budapest 1995, 555–565., 560.

⁴ Fogarasi György: *Metropolisz/nekropolisz: Baudelaire Párizsa, Benjamin passzázssai*. In: *Terek és szövegek. Újabb perspektívák a városkutatásban*. Szerk.: N. Kovács T.–Bóhm G.–Mester T. Budapest 2005, 307–311., 310.

⁵ Walter Benjamin: *A kószáló*. In: *„Angelus Novus”*. Értekezések, kísérletek, bírálatok. Budapest 1980, 850–888, 850.

⁶ Zygmunt Bauman: *A zarándok és leszármazottai: sétálók, csavargók és turisták*. In: *Az idegen. Variációk Simmeltől Derridáig*. Szerk.: Biczó G. Debrecen 2004, 192–206., 201.

⁷ Fogarasi 2005, 309.

A kávéház a magán- és a köztér keveréke, amely a polgári lakás kihelyezett részeként egyrészt intim, személyes térként működtethető, másrészt a látás, nézés, a panorámát biztosító elrendezés révén állandó részvételt biztosít a köztérben.⁸ Ez a tér a közép-kelet-európai régióban olyan szimbólum, amely a civilizációs előnyökért cserébe asszimilációt kínál.⁹ Az ilyen módon elrendeződő, ellentmondásos elemek egyesítését végrehajtó közegben¹⁰ elkülönülés és közösségi élet egyszerre valósulhatott meg.¹¹ A kávéházi demokratizmus lehetővé tette a különböző társadalmi csoportok találkozását, ezek integrálása azonban csak részben valósulhatott meg. A korok, nemek, rangok keveredése nem jelentette azt, hogy bárki bárhová odaülhetett, ezt a struktúrát a törzsszastali rendszer és a tételválasztó elemek ügyes használata biztosította.¹²

A kávéház mint a kulturális reprezentáció terepe, a kávé fiziológiai hatása miatt a szellemi munkához szükséges érzékeny észlelés jelentését is hordozza.¹³ A *Szűrve, habbal* című kisregény szereplői számára leginkább a tanulás, a *Budapest nagykávéház* újságíróinak a lapalapítás helye.

A *Szűrve, habbal* főszereplőjének, Spitz Leónak életében a különböző kávéházak a szocializáció, az identitásképzés, a társadalmi emelkedés állomásai. A modern metropoliszt ábrázoló nyugat-európai és amerikai előképekhez¹⁴ hasonlóan főhős nélküli *Budapest nagykávéház*¹⁵ szövegében a világ fontos jelenségeit egyetlen helyszín modellezi.

Mindkét kisregény tágabb környezetének változásai Carl Schorske városértelmezési rendszerének szakaszaival – a város erény, a város bűn, a város az, amely túl van jón és rosszon¹⁶ – ábrázolhatók. A város felmagasztalásában, mely szerint a modern város a civilizáció motorja, az építészet a civilizációt hordozó művészet megfogalmazásban jelenik meg. Ennek megfelelően a két regény ideális „haladási iránya” a beépítetlen terekből a centrumba jutás: „a Dunán új hidakat terveztek. És a külső Andrassy-út környékén szorgalmasan épülni kezdett Budapest polgári arisztokráciájának villanegyede” (SZH).¹⁷ „...hosszú, keskeny utcán át baktat a város belseje felé...” (BN)¹⁸. A város belsejébe való „alászállás” kiindulópontja a nagyvárosi regényekben sok esetben a kényelmetlen,

⁸ Gyáni Gábor: *Az utca és a szalon. A társadalmi térhasználat Budapesten (1870–1940)*. Budapest 1999, 28; Forrai Judit: *Kávéházak és kéjnök*. Budapesti Negyed 4. (1996) 110–120, 111.

⁹ Veres András: *A közép-kelet-európai város, mint irodalmi toposz Konrád György regényeiben*. In: *„Jelbeszéd az életünk”. A szimbolizáció története és kutatásának módszerei*. I. Szerk.: Kapitány Á.–Kapitány G. Budapest 1995, 603–605, 603–604.

¹⁰ Wilhelm Droste: *Kávéház az Osztrák–Magyar–Monarchiában. Létező, mert történelmileg megvalósult utópia*. Budapesti Negyed 4 (1996) 9–26., 9.

¹¹ Sánta Gábor: *„Vigasztal, ápol és eltakar”. A budapesti kávéházak szociológiai és pszichológiai természetrajza a századfordulón*. Budapesti Negyed 4. (1996) 27–56., 47.

¹² Saly Noémi: *Törzskávéházamból zenés kávéházba. Séta a budapesti körutakon*. Budapest 2005, 41.

¹³ Jürgen Gerhards: *A modern kor művésznének társadalmassulása az irodalmi kávéház példáján*. Szociológiai Figyelő 5. (1989) 86–99., 89.

¹⁴ Szerkesztésmódjában a leginkább hasonló példa John Dos Passos *Manhattan transfer* című regénye (Magyarul *Nagyváros* [1928] és *Manhattani kalauz* [1973] fordításban is ismert).

¹⁵ Az Angol, később Bucsinzsky kávéházról van szó. Saly 2005, 71–73.

¹⁶ Schorske, Carl E.: *The idea of the city in European thought: Voltaire to Spengler*. In: Schorske, Carl E.: *Thinking with History. Explorations in the Passage to Modernism*. Princeton 1998, 37–56., 37.

¹⁷ Hunyady Sándor: *Szűrve, habbal*. Budapest 1993, 5. (A továbbiakban: SZH)

¹⁸ Nagy Lajos: *Budapest nagykávéház*. In: Nagy Lajos: *A vadember. Budapest nagykávéház. Három boltoskisasszony*. Budapest 1981, 115–293., 194. (A továbbiakban: BN)

funkciótlan saját lakótér: „...amelynek három oldalról rendes kőfala volt, de a negyediken csak egy tejuveg ajtó határolta el az előszobától” (SZH)¹⁹.

A „bűnös” város²⁰ mítosza a *Budapest nagykávéházban* montázsszerű szerkesztési módja miatt a szereplők sétéi során folyamatosan jelen van:²¹ „szétnéz, mintha tekintetével mutatni akarná szerte a városban a nyomort...” A *Szűrve, habbal* zsidó kereskedősegédje számára a városi környezet, mint az abnormalitás terepe, a ’veszélyes helyek’²² (a prostituáltak által látogatott Árpád kávéház) látványa mellett ’beavatási szertartások’ révén (a „Newyork”-ban töltött első este: disznóhús evés, kártya) válik láthatóvá.

A városlakókat a heterogenitás lakóhelyük „kulturális domesztikálására” ösztönzi,²³ térfoglalásuk az általános, közösségi terek partikularizációja irányába hat.²⁴ A nagyváros bonyolultsága miatt a szubjektum értelmezési lehetőségeit a kiszámíthatóság, egzaktitás kategóriái határozzák meg. A város a járás és látás révén olvasható, ezt az érzetet a narrátorok állandó mozgása hozza létre: az utca „az idegenek egymással történő folyamatos szembesülésének” színtere, a kávéház zárt terében a tekintet „asztalról asztalra vándorol”.²⁵ A *Szűrve, habbal* hőse az otthonosság megteremtése érdekében a határvonalakon, térelválasztó elemeken belül értelmezi a helyeket,²⁶ azokkal szemben a meghódítás igényével lép fel, csak később kezdi ürben érezni magát.²⁷ Az újabb helyszínektől megretten, számára a Newyork kávéház jelenti a biztonságot, térhasználatát a határok közt mozgás, a belépés, kívül maradás kérdései jellemzik. A *Budapest nagykávéház* szövegében a belépés nem kérdés, kezdettől a biztonság és mindentudás helyének képzetét kelti: „Legyünk a Föld bármely pontján, s nézzünk szét bármilyen kis körben.... Menjünk be akármikor, mondjuk ezerkilencszázharmincöt július harmadikán este a Budapest nagykávéházba... Szép, nagy, villanyfényes, tiszta, jó, óriási ablakkal...”

A kávéházi üvegfal a tér birtokbavételének veszélytelen kísérlete, az átmenet nélküli átlátszóságot hozza létre. Olyan határvonal, amely mikroszkopikus látásmódot tesz lehetővé, legitimálja a megfigyelést, ugyanakkor el is rejt. Amellett, hogy gyors kommunikációs lehetőséget biztosít a belső és külső tér között, egy láthatatlan cezúrát is közbeiktat, amely megakadályozza, hogy ez a kommunikáció tényleges nyitás legyen a világra.²⁸ A *Szűrve, habbal* szövegében az „Árpád” prostituáltjai az üveglak közvetítésével válnak az utca tartozékaivá: „Így messziről nem tűnt borzalmasnak a dolog. A bűnt egyszerre távolivá tette az üveg hidege.” A „Budapest”-ben a megfigyelést a hely alaprajza segíti:

¹⁹ Hunyady 1993, 11.

²⁰ Gyáni Gábor: *Modernitás, modernizmus és identitásválság: A fin de siècle Budapest*. Aetas 19 (2004) 131–143., 134.

²¹ A város mint az ellentmondások terepe hasonló módon jelenik meg Bródy Sándor prózájában: „És a boldog város szinte elerjesztő jólétében minduntalan a nagyváros szegénysége járt az eszemben.” Hanák Péter: *A Kert és a Műhely*. Budapest 1999, 115.

²² Olyan terület, amelyet a városi népesség jelentős része nem használ. Niedermüller 1995, 560.

²³ Niedermüller 1995, 562.

²⁴ Georg Wilhelm Friedrich Hegel: *Előadások a művészet filozófiájáról*. Budapest 2004, 262.

²⁵ Tarján Tamás: *Nagy Lajos*. Budapest 1980, 182.

²⁶ Kevin Lynch és Kepes György rendszerében ezek olyan stratégiai pontok, ahol eldönthetjük, hogy tovább folytatjuk-e utunkat, vagy irányt változtatunk. Lukovich Tamás: *A posztmodern kor városépítészeteinek kihívásai*. Budapest 2001, 64.

²⁷ A modernitás térélményére jellemző módon. Kállai János–Karádi Kázmér–Tényi Tamás: *A térélmény kultúrtörténete és pszichopatológiája*. Szerk.: Kardos K. Budapest 1998, 42.

²⁸ Jean Baudrillard: *A tárgyak rendszere*. Budapest 1987, 48–50.

„Az alakja olyan, mint a nyomtatott L betűé... hosszabbik, keskenyebb részének az ablakai egy mellékutcára nyílnak, a szélesebb, rövidebb részéé pedig a kőútra.” A cél mindkét esetben az ellenőrzés, a teljes hatalom gyakorlása.²⁹ „És miután a kártyaszobában már nem volt fölfedeznivaló számára, leszállt a mélybe... „Ahol a tarka, kevert, elegáns és színes közönség tolongott. Nézett, figyelt, gondolkozott. És lassan-lassan kezdett előtte kibontakozni annak a nagyvárosnak társadalmi képe, amelyben élt” (SZH). „Olyan a mellékutca, mint egy akvárium, már így a kávéházból nézve. Mozognak benne az emberek, fel és alá úsznak.”³⁰ Mintha csak azért járnának, pardon, úsznának erre, hogy a Budapest vendégei ne unatkozzanak” (BN).

A kávéház mindkét szövegben az egész világot jelenti:³¹ „Abban a kis körben, mely nem nagyobb, mint amekkora területet szabad síkságon az ember tekintete bejárhat, benne van az egész nagyvilág. A kis kör szerves alkatrésze a nagyvilágnak, s annak minden tulajdonságát magában foglalja” (BN). „...amelynek jóformán annyi rétege és szabálya volt, mint magának az életnek” (SZH). A szabályok áthágásával járó határátlépés következményeit vállalni kell. Spitz szeretője nappal nem mehet be a kávéházba: „a Newyork szelleme nem is tűrte volna, hogy valami üzletszerű leányvásár fejlődjék ki az emeletén.”³² A „Budapest” „rejtőző” prostituáltját, Dobosinét újsághír leplezi le, és teszi a kávéházat számára tiltott helyé.

Az ilyen módon működő térben mozogva a szereplők olyan utasokká válnak, akik valójában mozdulatlanok³³. A helyben maradó utazó pozíciója a modernítésra jellemző szerep, amely amellet, hogy az évnesztéssel szemben védi a személyiséget, a tökéletes hatalomgyakorlás eszköze. Így jelenik meg a vizsgált szövegekben is: „a Budapestből ki sem mozdulni – és mégis meg lehet ismerni Budapestet...” (BN). A *Szűrve*, *habbal* főszereplője számára a helyhez kötött mozgás kiindulópontja a kártyaszoba, amelynek „oltalmazó bekerítettségé”-ből³⁴ előbb a földszintre, majd a prostituált nyomában a karzatra juthatunk. Később a kávéház belső területei felé haladva, valószínűleg nem véletlenül, a városi köztér birtokbavételét jellemző haladási irányt követhetünk³⁵. A hely szakrális természete megközelítésének problematikusságából adódik: „Ruhatár a bejáronál...Előbb ajtó. Azután forgóajtó, négyrekeszes... s onnan nyílik megint egy ajtó a kávéházba...”

²⁹ A kávéház terei a birtokbavétel során a város tértipológiai kategóriái közül a nem állandóan használt, ismeretlen tartományból az esetenként használt és csak felületesen ismert, majd az állandóan használt, ismert felé haladnak. Niedermüller 1995, 569.

³⁰ Az „akvárium” a Newyork kávéház tánc- és biliárdtermének közkedvelt elnevezése. Deréky, Pál: *Die Kafehausliteratur in Budapest (1890–1940)*. In: *Literarische Kaffeehäuser. Kaffeehausliteraten*. Szerk.: Rössner, M. Bécs–Köln–Weimar 1999, 151–173., 157. A kávéházi regényekben gyakran használt „mély”, „mély víz” kifejezések olyan metaforikus hálót hoznak létre, amely a szövegek közti átjárás játékát is lehetővé teszi.

³¹ Az egész élet tere, különböző tevékenységek terepe. Az ismert anekdota szerint a Newyork főpincére Karinthy felesége, Etel Judit távolmaradásáról faggatta. Miután megtudta, hogy az ok a gyerekszülés, azt válaszolta, ez nem elfogadható érv, az alagsorban, a biliárdasztal is alkalmas lett volna erre. Deréky 1999, 158.

A szűk térben létrejövő, differenciálódó univerzum a városi irodalom gyakori témája. Szabó Zoltán *Szerelmes földrajz* című szövegében a lakóhelyül szolgáló bérház ugyancsak a társadalom keresztmetszeteként tételveződik: „Szülőfaluam a roppant bérház volt, melynek harmadik emeletén laktunk, volt is annyi lakosa, mint egy uradalmi tanyának, esemény is volt benne elég...” Szabó Zoltán: *Szerelmes földrajz*. Budapest 1999, 16.

³² Hunyady 1993, 68.

³³ Zarko Miletovic: *A tér mint áru*. Pompeji 3 (1992) 125–140., 139.

³⁴ Richard A. Etlin: *Az esztétikai és az egyéni térérzet*. Enigma 20–22. (1999) 106–133., 122., 132.

„Terebes megérkezése és helyet foglalása részeire bontva így történt: belépett a kávéházba, szétnézett, a terepet első tekintetre kiválóan alkalmasnak találta...” (BN). A kávéházi univerzum az állandó változás, kifelé és befelé irányuló mozgás állapotában lévő határzónákat, „filter-terek”-et is létrehozta (ilyen hely a Newyorki karzata a prostituáltakkal). Az ezeken való átjutás nem határsértés, a hely jellegét kialakító szertartások itt olyan átmeneti rítusokként működnek, amelyek a bizonytalanná váló identitású „küszöbember”-eket gyors továbbhaladásra készítetik.³⁶ A *Szűrve, habbal* szövegében a kávéház mint individuálisként működő tér rendelkezik a modern civilizációs terek sajátosságaival, a társadalmi szférába való belépés alapjává válik.³⁷

A város a két regényben olyan labirintus, amelyben az épületek a Walter Benjamin által „latens mitológia”-ként meghatározott formában működnek,³⁸ jelentésük az árjelző cédulák által válik „olvashatóvá”. A helyek és a fogyasztás összekapcsolódása a *Szűrve, habbal* szövegében megkönnyíti a tájékozódást: „Miért van, hogy a Kerepesi út sarkán ugyanaz a celluloidfésű két krajccarral olcsóbb, mint tíz házzal lejjebb, befordulva a Deák tér felé?” A *Budapest nagykávéházban* szintén a látással, érzékeléssel összefüggésben megjelenő fogalomról van szó: „nem fogta fel szeme az Oktogonon a Mályva szappan villamos reklámjának tündöklését...”

A tájékozódást segítő tényező az újságolvasás, amely a Spitz házaspár számára a szocializáció legtokéletesebb mintája. Leó egy „pikáns” francia vicclap egyik nőalakját feleségéhez hasonlítja, felesége, Tinci „nevelésében” a fejlődésregények olvasmányait az újságok helyettesítik: „...akinek nevelő iskolája a kávéház volt, szellemi tápláléka a »Magyar Figaró« és a külföldi illusztrált lapok képszeriái!” A *Budapest nagykávéház* újsághírei és reklámszövegei állandósítják a helyben maradó megfigyelő pozícióját,³⁹ az olvasó megtanulja az adott térben érzékelni létezését. Az újsághírek a köztük és a szövegek narratívája között létrejövő kauzális viszony révén a tér jellegének kialakításában is szerepet játszhatnak: „A lapok, hiszen azért is csendes, nyugalmas a nap, semmi különösen érdekeset nem írnak.” (BN).

A nagyvárosi irodalomnak gyakran tárgya a szexuális objektumként megjelenő nő, jelenléte az utca emberek és áru közötti „dialektikus átcsapás”-át támasztja alá: „egy kicsit tanulmányozta az utcai prostitúciót, de ha nem is tudományosan, mindenesetre érdek nélkül...” (BN). A látvány ingerhatásai között a szexus kiemelt helyzetben van, a test „kulturális szöveg”-ként reprezentálódik:⁴⁰ „...az arcok nem mondanak semmit. Ki kellene fordítani a férfiak zsebet, a nők retiküljét...” (BN).

³⁵ A társadalmi reprezentáció hasonló, területi elkülönülési formát mutató szerkezete van jelen a *Szerelmes földrajzban*: „A legtöbb kerület piramis formájú, befelé, a belváros felé haladtában egyre keskenyedik, mintha már formájával is jeleznék akarná a társadalmi fölemelkedés egyre szűkülő lehetőségeit.” A cél mindig ugyanaz: „...törtetés a város belseje felé...” Szabó 1999, 18.

³⁶ Van Gennep és Turner liminalitás-elmélete. Az elkülönülés, liminalitás, egyesülés szakaszai során az egyén leválik a társadalmi struktúra rögzített pontjáról, számára ismeretlen kulturális területen halad át, majd az átmenet beteljesedése után egy új, világosan meghatározott helyzetbe kerül. Victor Turner: *A rituális folyamat. Struktúra és antistruktúra*. A Rochesteri Egyetemen (Rochester, New York) 1966-ban tartott Lewis Henry Morgan-előadások. Budapest 2002, 107.

³⁷ Miletovic 1992, 129.

³⁸ Walter Benjamin: *Passázsok*. In: „A szírének hallgatása”. *Válogatott írások*. Budapest 2001, 201–249., 202.

³⁹ Az újsághírek és reklámfeliratok segítségével struktúráló regénytechnikát használja a már hivatkozott *Manhattan transfer* mellett *Döblin Berlin, Alexanderplatz* című szövege is.

⁴⁰ Csabai Márta–Erős Ferenc: *Testhatárok és érnhatárok. Az identitás változó keretei*. Budapest 2000, 39.

Az arcokat és tárgyakat megfigyelő narrátor a test állapotának rögzítésében a korszak megragadására vállalkozik,⁴¹ az enteriőrök a folyamatos és észrevétlen megfigyelés szolgálatába állíthatók: „Leó a kávéház berendezéséből, a zsiros tarokkárttyákból, a rozzant sarokasztalból...a kasszában található pálinkából, a teasedények formájából... helyre tudta állítani a városka társadalmának teljes békebeli ábrázatát.” (SZH).

A *Szűrve, habbal* szövegében a „Newyork” kezdettől fogva olyan szakrális térként tétéleződik, amelyben vallásos térélményre emlékeztető érzet jön létre:⁴² „...a fiúnak Jeruzsálem vagy Jerikó félelmetesnek képzelt szent épületei jutottak eszébe...” A tér a kiszámítható, biztonságos, ismert kategóriáit tartalmazza:⁴³ „Úgy érezte magát a kávéházban, mint Napóleon a táborban, katonái közt. Minden ismert, hatalma volt a dolgok fölött.” A Budapest nagykávéház olyan hely, amely „öröktől fogva létezik”, a benne kialakult szabályok a kinti világ életét is meghatározzák.⁴⁴ Az üvegfalak és tükrök, a tükörbe nézés motívuma, a reflektáltság magas fokát biztosítják a szövegeknek. Ezek a – nagyvárosi-kávéházi irodalom darabjaiban gyakran felbukkanó – jelenetek a szubjektum önmagával való szembenézésének, a mikro- és makrokörnyezet önmagába zártságának manifesztációi. Ennek egyik legkifejezőbb példája, amikor a környező utcák épületei a „Budapest” üvegében tükröződnek: „...látható Budapest látképe is, éppen most itt a Budapest kávéházban...”

A társadalmi szerep, amelyre a vizsgált szövegek szereplői szocializálódtak, a nyilvánosság közegeiben megjelenő teatralitást követeli meg tőlük, ez a teatralitás a Senett által folyamatos újradefiniálásnak nevezett állapotban van⁴⁵. A *Szűrve, habbal* házaspárját az őket érő kulturális hatások gyors válaszokra készítetik⁴⁶, főszereplőik a kávéházi térben megtalálják az „Az elhagyott haza viszontlátásának öröme”⁴⁷-t. A *Budapest, nagykávéház* rögzített térben ezzel szemben már kialakult identitással rendelkező típusok diskurzusaiban jelenik meg a „kiábrándító” nagyváros képe.

---

⁴¹ Benjamin 2001, 218.; Featherstone, Mike: *Consumer culture and postmodernism*. London 1991, 72.

⁴² Mircea Eliade: *A szent és a profán*. Budapest 1996, 16.

⁴³ Faragó Kornélia: *Térirányok, távolságok*. Újvidék 2001, 116.

⁴⁴ Tarján 1980, 183.

⁴⁵ P. Müller Péter: *Város és teatralitás*. In: *Terek és szövegek. Újabb perspektívák a városkutatóban*. Szerk.: N. Kovács T.–Böhm G.–Mester T. Budapest 2005, 117–129, 118.

⁴⁶ Peter Braun: *A kultúra és az elbeszélés. A kultúratudományos narratológiáért*. In: *Antropológia és irodalom*. Szerk.: Biczó G.–Kiss N. Debrecen 2003, 27–42., 38.

⁴⁷ Hunyady 1993, 43.